Материал представлен из коллекции электронной библиотеки «Писатели Чувашии – детям» – **pchd21.ru**
Электронная библиотека создана Чувашской республиканской детско-юношеской библиотекой **– www.rdub21.ru** – на средства гранта Президента Российской Федерации для поддержки творческих проектов общенационального значения в области культуры и искусства

Автор: Эльби Валентина Андреевна

Книга: Тăрăр вăйă картине

Рассказ: Тăрăр вăйă картине

Çĕр çинче пур-ши пирĕн ял ачисем пек вăйă выляма юратакансем. Темĕн çав. Мĕн кăна шухăшласа кăлармаççĕ вĕсем! Уйрăмах – çуллахи кунсенче. Чăннипех те савăнма пĕлеççĕ. Калас пулать, вăйă яланах тикĕс, инкек-синкексĕр иртмест. Халăхра та: вăйăран вăкăр тухать, теççĕ. Тепĕр чухне ху пуçарнă вăйăшăн юлташсем умĕнче хытах намăсланма тивет. Мĕнех вара, ун пек чух ăса çеç вĕренен.

Униче карти урлă каçса кĕрер-ха, кур, паллаш пирĕн ял ачисемпе.

Урамĕсем еплерех аслă пирĕн, çурчĕсем кервен. Йĕри-тавра йывăçсем ешереççĕ.

Чим-ха! Иртсе ан кай. Тăнла.

– Тусăмсем, юлташсем, тантăшсем! Театр курма васкăр! Билечĕ хаклă мар, пилĕк пус çеç тăрать! Укçа çук пулсан, пĕр çăмарта памалла!

Кăна эпĕ – Ксей, ачасене йыхăратăп. Эпĕ хапхапа кĕлет хушшинчи юпа çине хăпарса тăнă. Кунта мана таçти, таçти урамри ачасем те аванах курма пултараççĕ, Сассăм та таçта çитиех янăрать. Итлесе пăх акă:

– Хо-хо-хо-хо-о-о-о! Ки-л-се-мĕ-ĕрр!

Хам килте пукане театрĕ уçнăранпа та паянхи пек хĕремесленсе кăшкăрман пулĕ.

Çапла, эпĕ килте пукане театрĕ уçрăм. Ĕненместĕн пулсан, хапха тăррине хăма çине çырса çапнине вула: «Пукане театрĕ». Юнашарах «Кассă», тесе çырса хунă. Кассăн чӳречи те пур. Хапха хăмине пăчкăпа хамах касса кăлартăм. Ну, мĕнрен кая? Мĕншĕн театр тес мар?

Мĕншĕн пĕр ача та çук? Ачасем сан театрна курма юратмаççĕ-и, тесе ыйтатăн-и? Юрататчĕç. Питĕ килĕштеретчĕç. Пĕр эрне каярах курасчĕ! Ачасем хапха умĕнче лăках хĕвĕшсе тăратчĕç. «Мана кĕрт! Мана!» – тесе тĕпĕртететчĕç. Кассăна пĕрисем – укçа, теприсем – çăмарта тăсатчĕç. Эпĕ вĕсене билетсем параттăм. Чăн-чăн билетсемех турăм, тĕрлĕ тĕслĕ сăрсемпе илемлетсе çыртăм.

Хĕлип ачасене кĕçĕн калинккерен картишне – театра (театрĕ ман ампар умĕнче) кĕртсе тăрать. Паллах, вăл кашниннех билечĕсене тĕрĕслет. Пирĕн ял ачисем усал мар, билетсăр кĕме хăтланакансем çук. Анчах та театрăн йĕрки çапла: билет тĕрĕслемелле. Хĕлип текенскер кам, тетĕн-и? Хĕлип вăл ман помощник, манпа пĕр класра вĕренекен ача. Никам илтиччен калам: унăн пысăк çитменлĕх пур, вăл ĕмĕтсĕртерех. Яланах манран канфет ытларах илме хапсăнать. Кĕттĕр, парăп эпĕ ăна ытлашши, тыт кукиш.

Картиш тулли пухăнатчĕç ачасем. Пуканесем вылянине каçса кайсах пăхатчĕç. Айвансем! Тăлавартан çĕленĕ анчăк вĕрсе ярсан, ахăлтататчĕç вара вĕсем. Никам тытса чараймĕ. Пукане-асанне калаçни те вĕсене култарать. Йытăшăн та эпех вĕрнине, пуканешĕн те эпех калаçнине нивушлĕ тавçăраймастчĕç-ши?

Ачасенчен, пухăннă укçапа çăмартасене ăçта хуратăн, тетĕн-и? Ку ниме юрăхсăр ыйту. Вăйă пулин те, ку – ĕçлени. Артистсем вылянăшăн шалу илеççĕ-и? Илеççĕ. Манăн ма илес мар. Апла пулсан, хам ĕçлесе тупнă укçана кама парас? Вăл ман укçа. Çав укçапа мĕн тăвас тенĕ, çавна тăватăп. Лавккана кайса канфет туянатăп. Эх, пылак-çке канфечĕ. Чĕлхе çинче ирĕлет, ирĕлет те йăнк! çеç анса каять. Ман тата тепĕр пысăк ĕмĕт пур. Пукане театрĕ кăтартса пухнă укçапа велосипед туянатăп! Ярăнатăп, ярăнатăп... Пĕлсех тăратăп, ман тавра ача-пăча нăйлатĕ. Пурте лартса чуптарма йăлăнĕç, Эпĕ хыт кукар мар, тархасшăн. Пилĕк пус патăр та, ав çав юман йывăççи патне çитсе килтĕр. Ярăннăшăн кам укçа патăр, тетĕр-и? Ай-ай, чее. Велосипечĕ камăн? Манăн. Ярăнас килет пулсан, – укçа патăр, ярăнас килмесен – ан çулăхтăр. Ку укçапа мĕн тăватăн, тетĕн-и? Чăнах, мĕн тăватăп-ха укçипе? Кун çинчен тĕплĕн шухăшламан-ха, Тен... Çук, халь мар, тепĕр чух калăп.

Çапла... Темиçе кун хушши тарăхатăп. Театр куракансем килмеççĕ. Юпа тăрринче тăр ĕнтĕ кăшкăрса. Мĕншĕн килмеççĕ? Сисетĕп. Ман шутпа сăлтавĕ – Çуппара. Вăл кунта килсе çаврăниччен ман ĕç пыл та çуччĕ. Пĕтĕмпех пăсрĕ. Çуппа вăл манпа пĕр класра вĕренекенскер. Тӳрех калатăп: питĕ чипер хĕрача. Анчах та чиперринчен ытла унра темле асамлă вăй пур. Калать çеç, пĕтĕм ача ăна итлет, вăл мĕн хушнине тăвать. Кирек кама та хăй майлă çавăрать. Эпĕ ун куçĕнчен пăхма та вăтанатăп. Куçĕсем унăн хуп-хура та йăлтăркка – икĕ пиçнĕ çĕмĕрт. Ăнлантăн-и, мĕнлескер çав хĕрача. Ачасем театра çӳреме пăрахнăшăн мĕншĕн Çуппана айăплатăп? Акă мĕншĕн. Вăл ман пата килнĕ кун пирĕн хапха умĕнче çын ярмăрккăри пекехчĕ. Пурте театра кĕресшĕн тĕрмешрĕç. Ачасем картишне кĕрсе пĕтнĕпе пĕрехчĕ ĕнтĕ, сасартăк курах кайрăм: пирĕн кĕçĕн калинкке умне Çуппа пырса чарăнчĕ. Эпĕ, кассă чӳречинчен пăхса лараканскер, ăна таçтанах асăрхарăм. Ахаль те хитрескер, вăл çу кунĕсенче татах çавракаланса кайнă. Хĕрлĕ галстук çыхнăран-и, пичĕ-куçĕ çап-çутă çуталса тăрать. Темшĕн вăл ытти хĕрачасем евĕр мар, çӳçне, кĕске пулин те, пĕр çивĕте çивĕтлет.

Çуппа тӳрех театра кĕресшĕн пулчĕ. Анчах Хĕлип калинкке урлă урине тăсрĕ те:

– Билет? – тесе ыйтрĕ.

– Манăн унашкал япала çук вара.

– Çук пулсан туян, унсăрăн театра кĕрейместĕн, – лаплаттарса хучĕ Хĕлип, унтан аллипе ман еннелле тăсса каларĕ: – Веç, куратăн-и «кассă» тесе çырнине? Çавăнта билет сутаççĕ те.

– Билет туянмалла эппин?– терĕ Çуппа.

Чухласа юлаймарăм сассинчен, те тăрăхласа, те чăнласах каларĕ вăл. Пуçне каçăртса Çуппа кассă умне пырса тăчĕ.

– Мĕн хак билет? – ыйтрĕ вăл.

– Пилĕк пус, – терĕм.– Е...

Пуçланă сăмаха каласа пĕтерееймерĕм. Çуппа çат! хурса пачĕ пилĕк пус укçа. Эпĕ ăна йăпăр-япăр ярса илесшĕнччĕ. Анчах ман ăша ют çын кĕрсе ларнă, тейĕн, аллăма каялла яш турттарчĕ. «Мĕн тума кĕртен ăна театра? Ку хĕрачасăр авантарах, хăюллăрах пулĕ сана...» – пăшăлтатрĕ ăшри ют этем. Вара ирĕксĕрех çапла каларăм:

– Сана билет сутмастăп, театра кĕртместĕп.

Билетсем чӳрече янаххи çинчех тăратчĕç. Сиссе те юлаймарăм, Çуппа пĕр билетне хап ярса тытрĕ те кулса каларĕ:

– Билечĕ ман алăра, укçи сан алăра.

Вĕçтерчĕ вара хăй Хĕлип патнелле. Лешĕ, паллах, ăна-кăна сисменскер, чарма шутламарĕ те.

Кăмăлăм пăсăлчĕ. Ун умĕнче, пĕлсех тăратăп, пуканесене вылятма ал-ура, чĕлхе-çăвар çавăрăнас çук, тата вăл кăлтăк тупса тиркешетех. Мĕн тăвас? Шухăша кайса, пусăрăнса тăни кăлăхах, килĕшӳсĕр. «Ксей, ăçтиçук хĕрачашăн пуçна ан ус! Малалла!» – командă патăм хама хам. Анчах мĕн мурĕ? Кассă умĕнчен хăпаймастăп. Билетсене сутса пĕтерейменни тытса чарать-ши? Ура мĕншĕн тăр-р-тăр-р чĕтрет? Эх, хăямат. Хĕлип çаплах калинкке патĕнче тăрать.

– Питĕр! – кăшкăртăм Хĕлипе, алла сулса. Лешĕ ăнланмасть.

– Мĕ-ĕн? – тет.

– Калинккене питĕр, теççĕ сана?

Сассăм темле урмăшса тухрĕ. Хĕлип ман пата пычĕ. Хăй хаваслă.

– Ксей, – тет вăл, – паян чăн-чăн пысăк театрти пекех, халăх йăтăнчĕ кăна. Укçа енчĕкĕ самаях тулчĕ пулас?

Манăн çиллĕм килчĕ. Мĕн ĕç пур унăн укçа çинчен калаçма? Эпĕ пухнă укçа унăн кĕсйине кĕрсе выртнăнах пакăлтатать. Тăвасчĕ хăйĕн ĕçне лайăхрах. Çуппана кĕртсе янă ав.

Çапах та Хĕлип каланă хыççăн енчĕке силлесе пăхмасăр тӳсеймерĕм. Чăнкăр-р! чăнкăр-р! чăнкăртатать вак укçа.

– Пурака, пурака пăх-ха эсĕ, Ксей, – сĕнет мана каллех Хĕлип тĕлĕнсе.

Пуракри çăмартасене курсан тата вак укçа чăнкăртатнине илтсен, кăмăлăм çĕкленчĕ. Шутла-ха эсĕ, пукане театрĕ курма килнĕ ачасенчен камăн та пулин çакăн чухлĕ укçа пур-и? Паллах, çук. Вĕсем кашниех е амăшĕнчен, е ашшĕнчен йăлăнса илнĕ çав пилĕкшер пуса. Манăн хамăн. Укçа! Укçа!

Эпӗ укҫа енчӗкне кӗсъене персе чикрӗм те, ҫӑмарта пуракне хул айне хӗстерсе, патваррӑн утрӑм. Ма именес? Уйрӑмах Ҫуппаран? Тупӑннӑ отряд совечӗн председателӗ. Суйласан такам та председатель пулма пултаратъ. Вӑтанма эпӗ ним те вӑрламан.

– Хӗлип! Ут хӑюллӑрах, – терӗм хама хастарлантарас шутпа.

Хӗлип лиска йытӑ евӗрех, лӗпӗстетрӗ ман хыҫҫӑн.

Ампар умӗнче халӑх тулли. Тӗрӗссипе каласан, халӑх мар, ача-пӑча. Кӗтеҫҫӗ мана, артиста. Эпӗ ҫитсен, вӗсем шӑпланчӗҫ. Хӑйсене чӑн-чӑн театр куракансем пекех тыткалаҫҫӗ.

Ку хутӗнче кулисӑ хыҫне Хӗлипе те чӗнтӗм. Пӗр пуканине выляттӑр хуть, усси ҫавӑнта пултӑр.

Манӑн пуканесемпе пӗрле «Ҫарӑк» ятлӑ юмаха выляса памалла. Юмахри ӗҫсем пирки чарӑнса тӑмастӑп, ҫак юмаха пӗлмен ҫын тӗнчере ҫук пулӗ.

Пирӗн васкасах спектакль пуҫламаллаччӗ, анчах эпир Хӗлиппе тавлашса кайрӑмӑр. Вӑл йӑпӑр-япӑр анчӑка ярса илчӗ та ӑна тӳрех сценӑ ҫине кӑларма пикенчӗ. Геройсене ҫапла тӗлли-паллисӗр кӑларма юрать-и? Анра этем. Ҫыхӑнха ҫавнашкал хӑлӑхсӑрпа, ӗнсӳне хуҫӑн. Аран-аран ӳкӗте кӗчӗ. Эпӗ сылтӑм алла старике тытрӑм та ҫарӑк патнелле шутаратӑп. Хам калаҫатӑп. Сулахай алӑпа – карчӑкне. Ӗнтӗ мӑнукӑн тухмалла. Икӗ пуканене тӗрентерсе хӑвaратӑп та мӑнукне илме чупатӑп. Халӗ ӗнтӗ анчӑкӑн черет. Анчӑк – Хӗлипре.

– Васка! – кӑчӑк туртатӑп ӑна.

Хӗлип ӑнланчӗ. Анчӑка старикпе карчӑкӑн мӑнукӗ хыҫнелле шутарма пуҫланӑччӗ ҫеҫ, вӑл пӗр-ик хут вӗрсе те илчӗ, темрен-ҫке ури ҫакланнӑ, кӗрӗс-мерӗс ҫӗре персе анчӗ. Йытӑ чаршав (тӗрӗссипе илсен эпир шӑналӑк карнӑ) леш енне, ачасем курса ларакан ҫӗре, пат! персе анчӗ.

– Ы-ых-ых, мемме! – терӗм. Сассӑм шӑл витӗр сӑрхӑнса тухрӗ. Хӗлип манран хӑраса пулас, ыратнине пӑхмасӑр чаршав айӗпе упаленсе тухма пикенчӗ. Эпӗ ӑна ҫавӑнтах, уринчен ярса тытса, каялла туртса илтӗм.

– Тӑхӑнтарса ярап пӗрре ӗнсӳнтен, – терӗм, чӑнахах та аллӑма ҫӗклесе.– Пӗтертӗн, ачасем умӗнче намӑса ятӑн!

– Мӗн тӳпелешен! – мӑкӑртатать Хӗлип. – Пур пӗрех унта пӗр ача та юлман.

– Сӳпӗлти! – кӑшкӑрса пӑрахрӑм, вӑл каланине йӗп ҫӑрти тӑрӑшшӗ те ӗненмесӗр.

– Куҫу курать пулсан, хӑв пӑхсам!

Хальхинче чӑнахах та Хӗлипӗн сассинче кӑштах чӑнлӑх пурри палӑрчӗ. Пур пӗрех ӗненместӗп. Ун пек пулма пултараймасть. Ачасем пукане театрӗ курма ҫав тери юратаҫҫӗ-ҫке. Вӗсене кӳсекпе хӑваласан та салатаймӑн. Ҫапах та, шӑналӑка пӗр кӗтессинчен сирсе, пуҫа кӑларса пӑхрӑм. Мӗн тейӗн? Пӗр чун та юлман! Хӑш вӑхӑтра тухса кайнӑ? Вӗсене хӑваласа ҫитес пек, кӗҫӗн калинкке патне тапса сикрӗм. Ахалех пулчӗ. Никам та ҫук, йӗрӗ те курӑнмасть. Калинккине те чип-чиперех хупса, шашулккине те антарсах хӑварнӑ. Ним калаймӑн, тирпейлӗ. Ман чунра тӑвӑл хускалчӗ! Мӗне пӗлтерет ку? Мӑшкӑлланине-и?.. Ҫак ӗҫ никамӑн та мар, Ҫуппан. Пӗтӗм ачасене вӑл илӗртсе илсе тухса кайнӑ. Эпӗ пукане театрӗ тунӑшӑн вӗчӗхет.

...Кайнӑ. Пӑрахса кайнӑ. Никам та юлман. Мана темле шухӑш ҫавӑрса илчӗ, чӗре шар ҫурӑлнӑнах туйӑнчӗ. Ҫӳҫенсе илтӗм. Калинкке ҫывӑхӗнче тек тӑрас килмерӗ. Эпӗ васкасах ампар умне, Хӑлип патне, тавӑрӑнтӑм. Вӑл кунтах, кайман ав, пуканесемпе аппаланать.

– Мӗн тӑвӑпӑр? – ыйтрӑм унтан. Хӗлип ним те чӗнмерӗ, айӑплӑн ҫӗрелле пӑхса, пуҫне айккинелле пӑрчӗ.

Эпӗ шухӑшлатӑп: пуканесене начар вылятнӑшӑн тармарӗҫ-ши ачасем? Лайӑххах хатӗрленес. Тепле пулсан та вӗт-шакӑра алӑран вӗҫертме юрамасть.

Паян эпӗ ачасене каллех пукане театрӗ кӑтартасшӑн тӑрмашатӑп. Пуканесем хатӗр. Калаҫма вӗрентӗмӗр. Ҫавӑнпа та ӗнтӗ юпа тӑрринчен хӗремесленсех кӑшкӑратӑп:

Ачасем, театр курма васкӑр!

Кӑшкӑрнӑ май юпа тӑрринче тапӑртатса ташласа илетӗп Чарӑнтӑм. Тимлесе итлетӗп. Пӗр сас-чӳ те ҫук. Ӑҫта мурта ачасем? Мӗнле кӑра ҫил вӗсене шӑлса кайнӑ? Чим, кӗлет хыҫӗнче кӗхлетсе ӳсӗрни илтӗнчӗ мар-и? Ӑхӑ, чиперех илтенчӗ. Тӗрӗс. Ав, ав, ҫынни курӑнчӗ. Кӗтесрен пӑрӑнатъ. Кам ку? Эх-х! Кӗтни харама кайрӗ. Мӑшкӑл! Ачасем мар. Кӳршӗри кинеми. Карчӑк тени театр куракан ҫын мар ӗнтӗ. Мур илесшӗ. Тӑхта-ха, тӑхта... Ват ҫынна ача ӑсӗ кӗрет, тенине илтнӗ эпӗ. Тен, вӑл театр курма килет? Тен, вӑл мӑнукӗсене ертсе тухнӑ? Кӑшт та вӑхӑт иртмӗ, пӗчӗкскерсем шӑкӑртаттарса та ҫитӗҫ. Асламӑшӗ, вӗсенчен

маларах килсе, билет туянасшăн пулĕ. Вăл, ав, саппун аркине хиврелетсе çавăрса тытнă. Тем тесен те çăмарта. Сахал-махал мар лулас, вуннăшĕ пурах. Ватă çынна сума сăвас пулать, иртсе ан кайтăр. Кăшкăрам-ха хытăрах, тен, хăлхи витĕрех мар унăн.

– Спектакль пуçланать! Билетсăр ан юлăр!

Хам каллех лапăстин-лапăстин сиккелерĕм, хурчăка çунатти евĕр алăсемпе авăсатăп.

Кинемей ман тĕле çитсен тапах чарăнчĕ. Куç харши çумне ал лаппипе тытса çӳлелле пăхкаларĕ. Мана курчĕ те шак хытса тăчĕ. Туятăп, вăл ăнланмасть пулас.

– Çăмартине кӳр, – терĕм алла тăсса. – Миçе билет парас? Кинемей тĕлĕннипе каялла чакса тăчĕ.

– Акă билетсем туянăр! – терĕм кинемее.

– Э-эй, çырлах! – мăкăртатса илчĕ кинемей. Сассинчен уйăрса илеймерĕм: те мухтать, те ятлать. Çук, çук! Мĕншĕн ятламалла-ха?

– Ара, çулла та светке çурет-и? – терĕ татах кинемей.

– Светке мар, пуканесен театрĕ! Билет ил те кĕр картшне, – ăнлантартăм хайхискерне.

Килнĕ çынна алăран вĕçертес килмест. Картишĕнче хӳме шăтăкĕнчен пăхса тăракан юлташăма, хамăн помощнике, систертĕм:

– Хĕлип, питĕркĕчне шутарса, калинккене уç!

– Халех!

Хĕлип калинккене часах уçаймарĕ. Кинемей малалла кайрĕ. Сăмаххисем кăна ман хăлхама çитсе перĕнчĕç: «...хальхи ача-пăчана итлесен карта хушшине пырса хĕсĕнĕн. Илес-милес тăхăннă та юпа тăрринче çухрашать кăна...».

Эпĕ хам тумтире пăхрăм. Чăнах та илес-милес тăхăннă-ши вара эпĕ? Мĕн ăнланать вăл карчăк? Тĕттĕм çын. Çакăн чул пурăнса та вăл клоун курман. Мĕн пур сăлтавĕ те çакăнта. Эпĕ пур, ачасене ытларах илĕртес тесе, çĕр çывăрмасăр, аннен кивĕ саппунĕсемпе тутрисене пухса, артист кĕпи çĕлерĕм.

Чăтайми çиллентĕм. Тарăхнипе Хĕлипе хăтăрса пăрахрăм:

– Çитет йăраланса! Мăран! Калинккене вăхăтра уçаймастăн.

– Питĕркĕчне шутарасси юпа тăрринче авкаланса тăрасси мар,– мăкăртатрĕ Хĕлип.

– Эй, санпа муталанса пĕр пус тупас çук.

– Мĕн çав таранах тулашан, кинемей пур пĕрех сан театрна кĕрес çукчĕ.

– Пур пĕрех, пур пĕрех... – витлесе илтĕм. – Санпа ĕçлеме пуçăнсан, ачасем те килме пăрахрĕç.

Хĕлип, çак сăмахсене илтсен, шăртне тăратмаллипех тăратрĕ.

– Юл, эппин, пĕччен!– терĕ вăл хăюланса.– Пăрахатăп та каятăп, текех санăн тарçу пулас килмест.

Вăл çынни çавнашкал, каларĕ пулсан – тăвать, пăрахса каятех. Пĕччен юлсан мĕн курăп? Юрамасть Хĕлипе кӳрентерме, ямалла мар ăна. Кĕсьерен пăрça евĕр çаврашка канфетсем кăлартăм та, чăх-чĕпсене кĕрпе сапса панă пек кăт-кăт! тесе, юпа тăрринченех çĕре сапрăм. Хĕлип хапха çумне таянчĕ те вырăнтан та хускалмасть. Шăл витĕр чăрт! çеç сурчĕ. Мĕне пĕлтерет ку? Халиччен упалене-упаленех пуçтараканччĕ.

– Мĕн куштанланса тăран? Саншăн ку вир пĕрчи мар, тусăм, – канфет.

– Курман пулĕ ун пеккине. Каятăп Çуппа ушкăнне. Унта вĕсем лайăх вăйăсем выляççĕ, – терĕ те Хĕлип утма тытăнчĕ.

Ирĕксĕрех манăн кĕсьерен кĕмĕл хутпа чĕркенĕ канфет кăларма тиврĕ.

– Ме-çке! – терĕм. Хĕлип йăлт çаврăнса пăхрĕ. Эпĕ умлă-хыçлă икĕ канфет ывăтрăм. Хĕлип канфетсене çĕре ӳкме памасăр, сывлăшрах яра-яра тытрĕ. Пĕлетĕп ăна: канфет çиес тесен, çунакан вутта сикет.

Эпĕ юпа тăрринчен сиксе антăм. Хĕлиппе калаçас пулать. Иксĕмĕр те карта çумне, çерем çине лартăмăр.

– Ксей, пар тата икĕ канфет.

– Эсĕ мана тĕп тăван! – кăшкăрса ятăм эпĕ.

– Ан хĕрхен, пар татах икĕ канфет, хутпа чĕркенисене, – тилмĕрчĕ вăл. – Вара ачасем пухма каятăп.

Икĕ конфет шел мар. Парас марччĕ те ачасане кам пухса килĕ. Хĕлип сăмах вакласа тăмарĕ, канфет ĕме-ĕме Турикасалла уттарчĕ. Эпĕ, вăл кайсан, чылайччен лартăм. Пирĕн умран ачасем мар, çитĕннисем те иртсе çӳремеççĕ. Халăх ăçта-ши паян? Аса илтĕм, ара анне

ирех утă çулма тухса утрĕ. Темĕн, паян театр куракан пулĕ-ши? Пионерсем утă çулнă çĕре кайнă. Эппин, ман пĕчĕккисене, шкул çулне çитмен ачасене, илĕртме тивет. Ларса пулмасть-ха, хам та Анаткаса çитсе килем.

Эпĕ тӳрех Укçине инкесем патне кĕтĕм. Вĕсен икĕ ача: Плакипе Кринкка. Иккĕшĕ те шкула çӳремеççĕ. Иртнинче вĕсем ман пукане театрне питĕ юратса пăхнăччĕ. Амăшĕ те: «Тавах сана, Ксей, ачасене пухса вылятса ларнăшăн», – тенĕччĕ. Çăмартине те хăй аллипех тыттарнăччĕ. Плакипе Кринкма паян килте çук. Картишне те, пӳртне те чӳречерен пăхрăм. Курăнмасть. Кӳршĕ кил умĕнче пĕр пĕчĕк ача пĕчченех выляса çӳрет. Кивĕ çăпата çине курăк тиенĕ те туртса пырать.

– Эй, ачи! Мĕн тăван? – чĕнтĕм хайхискерне.

– Утă турттаратăп, феймăна, выльăхсене çитеейме.

– Хă, утта çăпатапа? Култаран. Халĕ космоса ракетăсем вĕçеççĕ. Эсĕ тĕттĕм ача. Мĕн ыррине кĕтĕн санран.

Пĕчĕк ача ним те калаймарĕ.

– Тусăм, – кăчăк туртса чĕнтĕм эпĕ ăна, – пукане театрĕ курма пыратăн-и?

– Анчăк пукане-асаттене çыйтнине куйма-и?

– Ăхă. Эсĕ пĕркун курнă эппин?

– Куйнă.

– Татах курас килет-и?

– Килет.

– Апла пулсан атя.

Ача хаваслансах манпа юнашар сиккелесе утма тытăнчĕ.

– Тăхта, – терĕм ачана. – Ара эсĕ билет туянма укçа илтĕн-и?

– Ай-яй. Пийĕн укçа çук.

– Эппин чăх йăвинчен пĕр çăмарта кĕрсе ил. Чăх йăви хăш тĕлтине пĕлетн-и?

– Пĕлеп.

– Чуп, эппин. Ас ту, никама та ан курăн, вăрттăн.

– Килте никам та çук.

Ача картишне хапха айĕнченех кĕрсе кайрĕ. Нумай кĕтмелле пулмарĕ, вăл сирпĕнсе те тухрĕ.

– Йăвая икĕ çăмайта, иккĕшне те илтĕм. Ме тыт, – терĕ вăл, çăмартисене мана парса. – – Анчах ас ту, театйя кĕйт.

Пĕр çăмартине илсе эпĕ кĕсъене чикме пикеннĕччĕ çеç, таçтан муртан пĕр çын сиксе тухрĕ те кăшкăрса ячĕ:

– А-а-а, эсĕ-и-ха вăл пĕчĕк ачасене илĕртсе çăмарта пухса çӳрекен?! Тинех лекрĕн пулас!

Ман çара урасем çине чаш! вĕри шыв сапнăн туйăнчĕ. Ах, вĕтелерĕ! Унăн аллинче вĕлтрен пулнă иккен. Аран-аран вĕçерĕнсе тартăм. Ура тӳсмелле мар тĕлкĕшет. Çырма хĕррине чупса çитсенех кукленсе лартăм. Пăхатăп урана – хĕп-хĕрлĕ хĕрелнĕ ӳт çийĕн шап-шурă хăмпăлчăсем. Пулать çав тери усал этем. Ура ыратать пулин те, вăрах ларма юрамасть. Театр курма пыракансем тупмалла. Ăçта, хăш урамра шырас? Пуçа шухăш пырса кĕчĕ: тен Хĕлип театр курма ачасем пухса пынă? Театр хуçи кунта, çырма хĕрринче, мĕскĕнленсе ларать. Тем тесен те вĕсем мана кĕтеççĕ. Ырă ĕмĕтпе çунатланса чупрăм. Киле çитрĕм. Клоун кĕпине тăхăнса хапха тăрне хăпартăм. Хĕлиппе ачасем халь-халь персе çитеççĕ пуль. Мĕн тейĕн? Чĕрем чăнах та тĕрĕссине сиснĕ. Ав, пăх, Турикасран урам тăрăх пĕр ушкăн ача анать. Стройпа, юрă юрласах утаççĕ. Ха, параппанне те тăнкăртаттараççĕ. Горнне те манман. Кунталла, кунталла килеççĕ! Ур-ра! Хĕлип, тупата, ăслă. Маттур! Мĕн чухлĕ ача пухнă вăл? Ачисем те айван çынсем мар. Пĕркун Çуппа шуйлантарса янă вĕсене. Пĕлетĕп, кирек кам та театра кăмăллать.

Çывхараççĕ. Лайăхрах илĕртес. Театра çитнине туйччăр.

– Театр курма васкăр! Билечĕ йӳнĕ!

Чăн-чăн артист тейĕн çав хама. Сассăм мĕнлерех усă. Ак япала. Колоннă умĕнче – Çуппа! Эппин вăл театр уссине ăнланнă. Иртнинче ачасене хăй илсе тухса кайнă, халĕ хăй илсе килет. Ырă кун паян. Пултаракан хĕрача. Паттăр пулнишĕн пурте юратаççĕ ăна. Хам та хаклатăп. Епле пĕр харăс уттарать вăл шĕпĕлккесене.

Юпа тăрринчен хыпалансах анмастăп-ха. Кассă умĕнче пĕр вăхăт кĕшĕлтетсе тăччăр.

Эпĕ трибунă çинче мăнаçлăн тăратăп. Сăмахсене алăпа сулса калатăп. Ак тамаша! Мĕн хăтланаççĕ? Е вĕсем ман сасса илтмеççĕ? Иртсе каяççĕ.

– Тăхтăр! Çĕнĕ спектакль! Билечĕ йӳнĕ – пилĕк пус! Укçа пулмасан, пĕр çăмарта!

Вĕсем чарăнма шутламаççĕ те. Иçмасса, пĕр ачи те пулин ман енне çаврăнса пăхмасть. Мĕне пĕлтерет ку? Ăçта каяççĕ вĕсем? Колоннă хыçĕнче пĕччен çапкаланса пыраканĕ кам? Э-э, ара ку Хĕлипиç. Кур-ха эсĕ ăна, юриех пулас, урине еплерех çĕклесе утма тытăнчĕ. Ай-ай, пуçне каçăртрĕ. Хăйне кам вырăнне хурать-ши? Мемме. Çуппана курнă та, эпĕ те кирлĕ мар. Ман енне пĕр хут куç çĕклинччĕ, юпа тăрринче çапах та эпĕ-çке. Юрĕ. Куншăн ăна нихçан та каçармăп.

Иртсе кайрĕç. Шалт тĕлĕнетĕп. Ăçта кайрĕç-ха вĕсем? Ман чĕре сисет. Тем тесен те Çуппа пукане театрĕ уçнă. Хĕлипе, ман патăмра ĕçе вĕреннĕскере, хăйĕн помощникне илнĕ. Тепĕр тесен хĕрачана укçа пухни килĕшмест те.

Татах юпа тăрринче тăманалла пăхса ларсан, мана шуç чуманпа шутарĕç. Вĕсен хыçĕнчен каяс. Ан та кĕтчĕр, ан та шанччăр, вĕсен театрне укçа парса кĕместĕпех. Кĕрсен те хăйсене тулласа пăрахăп, пуканисене пăсса, ватса пĕтерĕп. Çак шухăшпа юпа тăрринчен анса ачасем хыççăн утрăм. Вĕсене юриех хуса çитместĕп, пыратăп курăннă-курăнман. Çывхарсан тӳрех Çуппа куçĕ тĕлне пулăп, çитет вара ăна шăл йĕрме: «Ăхă, эсĕ хăвах ман вăлтана лекрĕн», – тейĕ. Эпĕ ирĕклĕ çын, çын ташшине ташлакан ача мар. Уйрăмах хĕрачасен сиккипе сикессĕм çук.

Çуппасен килĕ курăнать. Пĕлсех тăратăп, манран курса, хапха çумне кассă тунă пулĕ-ха. «Кунта пукане театрĕ ĕçлет» тесе çырса çапнă ĕнтĕ.

Çывхарчĕç Çуппасен килĕ тĕлне. Анчах мĕн мурĕ? Мана тарăхтарасшăн çапла хăтланать-и? Кур-ха эсĕ ăна, ачасене килне илсе кĕмерĕ. Аçта ертсе каять-ши? Хĕрача темерĕн. Пĕлес килнипе чунăм тӳсме çук вĕчĕрхенме тытăнчĕ. Халĕ хама хуть çурмаран касса пăрахчăр, эп вĕсенчен юлмастăпах. Тăкăрлăка кĕчĕç. Ай-ай, кунта мĕн туса хунă? Мĕнле илемлĕ! Чечексем куçа илĕртеççĕ. Миçе клумбă, йăран! Чаплă аллейă. Варринче такăр сукмак. Саксем те лартса тухнă. Сукмакăн икĕ айккине шурă, хĕрлĕ кирпĕч татăкĕсемпе тĕрлесе капăрлатнă. Йĕркипех пĕчĕк йывăçсем. Сукмакĕ ăçта çити тăсăлать, сада кĕмелли алăк патне пырать. Ял ачисен сачĕ вăл. Парне. Як Никич полковник-пенсионер хĕрĕ патне кайнă та каялла таврăнман. Хăйĕн садне ял ачисене парнеленĕ. Сачĕ çамрăк, илемлĕ тесе калаçнине илтсеччĕ эпĕ пысăккисенчен.

Çуркунне Çуппа пахчана ĕçлеме хăваласа ман тинкене илнĕччĕ. Эпĕ пур пĕрех пăрăнса юлма пĕлеттĕм. Сăлтав çине сăлтав тупса тăраттăм. Юлашкинчен чĕнме те пăрахрĕç. Çапла пĕр хутчен те килмен. Сад пахчине курман-и эпĕ? Хамăрăн та пахча тулли пан улми. Ĕççĕр ларман. Пĕччен пукане театрĕ уç-ха. Пайтах вăй хумалла: пуканесем тумалла, кĕписене çĕлесе тăхăнтармалла, юмахне тупса сăмаххисене вĕренмелле, тата ытти те.

Ачасем Çуппана итлетчĕç. Темле плансем тăватчĕç, тавлашатчĕç, кулатчĕç, вара уроксем пĕтсен ушкăнпа тухса каятчĕç. Каникула ярсан пĕринпе те хирĕç тăрса калаçман, Ку таврана килсе те пăхман. Ав мĕскер тунă вĕсем!

Стройпа килекенсене аллейă пуçланнă çĕрте, çул хĕрринче, тăракан икĕ ача салют парса кĕтсе илчĕç. Хуралта-и вĕсем? Çуппа рапорт парать вĕсене. Эпĕ аякра, йăмра хыçĕнче, вăрттăн пытанса тăнипе рапорт сăмахĕсене уçăмлăн илтейместĕп. Темле кинемейĕнне пахчинчи çĕр улмине çумран тасатнă, терĕ пулас.

Тăкăрлăк леш енчен стройпа тепĕр ушкăн çитрĕ. Колоннă пуçĕнчи хĕрлĕ галстуклă арçын ача хуралта тăракансене каллех салют парса рапортларĕ. Эль шывĕн çыранĕнчи утта таварса пĕтерни çинчен пĕлтерчĕ.

Çав ачасене пăхса тăнă май курман та, ман умранах хамăрăн улттăмĕш класра вĕренекен Плаки иртет. Вăл та пĕччен мар. Пĕчĕккисене, шкул çулне çитмен ачасене, мăшăррăн çавтăнтарнă та хăй хыççăн ертсе пырать. Кашнин аллинче чечек çыххи. Плаки те çав шăкăр-макăрсене хуралта тăракансем умĕнче чарса тăратрĕ, рапорт пачĕ. Вăл пĕчĕккисемпе пĕрле улăхра уçăлса çӳренĕ иккен. Пурте ырă-сывă.

Ытла та тĕлĕнмелле кунта. Малалла мĕн тăваççĕ-ши? Ушкăнăн-ушкăнăн килнĕ ачасем аллейă айккинчи уçă вырăна, ешĕл Çерем Çине тухрĕç.

– Тăрăр вăйă картине! – илтĕнчĕ уçă сасă. Тӳрех палларăм. Кăна Çуппа каларĕ. Хаваслăскерсем, кайăк чĕпписем евĕр чĕвĕлтетеççĕ. Тăрса тухрĕç. Чăн-чăн çавра кăшăл. Вăйă карти хускалнă май, юрă пуçланчĕ. Юрлаççĕ, эх юрлаççĕ. Чарăнчĕç. Ташлаççĕ, сăвă калаççĕ.

Пĕчĕккисем – шĕпшĕлтĕксем те сăвă пĕлеççĕ. Юратать ку вак-тĕвек халăх вăйă выляма. Унччен те пулмарĕ горн сасси сывлăша Çурса ячĕ: ту-ту-ту! Унталла-кунталла пăхкалатăп. Куртăм. Сада кĕмелли алăк умĕнче пĕр пионер курăнса кайрĕ. Горнне çӳлелле çĕкленĕ, вăй вылять. Ахăртнех, вăл вылякан ачасене йыхăрать пулас, унсăрăн лешсем шуйланмăччĕç. Вăйă карти пĕр тĕлтен пăт таталчĕ. Пăхсан, кĕркунне кăнтăралла вĕçекен кайăк хур картине аса илтерет. Чи малта каллех – Çуппа.

«Хур» карти алăк умне çитрĕ. Çуппа горнистпа юнашар тăчĕ. Ачисем вара пĕрин хыççăн тепри сада кĕре-кĕре каяççĕ. Эпĕ пытанса тăнă йăмра хыçĕнчен тухрăм. Аллейă патне самаях çывхарса тăтăм. Алăк умĕнчи ачасем питĕ лайăхах курăнаççĕ. Рет кĕскелнĕçемĕн кĕскелет. Хыçалта каллех Хĕлип. Вăл мана асăрханă пулас, пуçĕпе сĕлтет. Алăк умĕнче Хĕлипе чарса тем калаçрĕç. Пахчана кĕрес умĕн Хĕлип мана вăрттăн кăчăк туртрĕ. Вăл илĕртмесĕрех ахаль те чун кăсăкланса тăратчĕ. Мĕн пур-ши вĕсен садĕнче? Мĕн тăваççĕ-ши вĕсем унта? Шутсăр пĕлес килет. Пĕр-иккĕ сиксех алăк умне çитсе тăтăм. Анчах та Çуппапа горнист пахча алăкне хупма ĕлкĕрчĕç.

– Мана та кĕртĕр! – терĕм эпĕ, алăка шаккаса.

Çуппа садран ман пата каялла тухрĕ. Вăл, алăк тăррине кăтартса, вулама сĕнчĕ. Унта хĕрлĕ хăмач çине çапла çырса хунă: «Эсĕ коммунизма кĕме тивĕçлĕ-и?»

Эпĕ ним калама та пĕлмерĕм.

– Вуларăн-и? – ыйтрĕ хĕрача.

– Вара мĕн? – терĕм ăна.

– Вуларăн пулсан, ответне илтесшĕн, – терĕ Çуппа.

Пахчара тăракан ачасенчен тахăшĕ кăшкăрса ячĕ.

– Вăл коммунизма кĕме тивĕçлĕ мар!

– Мĕншĕн тивĕçлĕ мар? Ытла нумай пĕлетĕн-çке !– чăркăшма тытăнтăм эпĕ.

– Чăннипех те Çаплах! – терĕ çав ачах. Пурте ахăлтатса кулса ячĕç.

– Мĕншĕн апла? Мĕне пĕлтерет ку? – ыйтрăм тарăхса.

– Пукане театрĕ кăтартнăшăн укса илетĕн!

– Кашниншĕн пилĕк пус ыйтатăн!

– Укçа пулмасан – çăмарта! Сăхă ача эс!

Ман пит пĕçерсе кайрĕ.

– Ачасенчен пĕçертнĕ укçапа мĕн тăвăн-ха эсĕ, Ксей? Эпĕ чĕнместĕп.

Ачасем кулаççĕ:

– Хăйма çиме вĕреннĕ кушак вăл, пылака вĕреннĕ.

– Чĕчĕ пăрушĕ вăл, кунĕн-çĕрĕн канфет ĕмет!

Çук, текех вĕсем питленине тӳссе тăма хал çитерейместĕп, палт çаврăнтăм та чупрăм. Пахчари ачасем темшĕн шавласа юлчĕç. Çав шав хупппинче эпĕ хама ятран: «Ксей! Ксей!» тесе чĕннине аванах илтрĕм. Урăх никам та мар, Çуппа чĕнчĕ. Унăн сасси. Анчах ниепле те тавçăрса илейместĕп: шеллерĕ-ши е пахчана выляма кĕртесшĕнччĕ-ши?

Киле Çитсен ампар умĕнче шăналăк хыçне кĕрсе лартăм. Ещĕкре пуканесем выртаççĕ. Ав, старикпе карчăк, вĕсен мăнукĕ, йытă, шăши. Вĕсем темшĕн ман çине йĕрĕнсе те тарăхса пăхнăн туйăнаççĕ. Мĕнле ăнланмалла пурнăçа? Эх, таçтан пуçа пырса кĕнĕ укçа тупас шухăш... Ас тăватăп-ха, кӳршĕ ял – Çĕнкас ачисем хĕлле пирĕн шкула пукане театрĕ килсе кăтартнăччĕ. Вĕсем пĕр ачаран пĕр пус укçа илмерĕç вĕт. Куракансем мĕнле кăмăллă юлнăччĕ. Эпĕ вара? Пилĕк пус е пĕр çăмарта илнĕ. Тьфу! Ах, ăш çунать-çке, чун ыратать. Мĕн тăвас? Чун асапĕн пĕтĕм сăлтавĕ те пуканесенче тейĕн. Пукане ещĕкне çĕклерĕм. Пĕтĕмпех çырмана кайса тăкам.

Çак вăхăтра хапха уçăлчĕ те картишне кӳршĕ хĕрĕ, комсомол организацийĕн секретарĕ Униççе кĕчĕ. Мана курчĕ те хавассăн калаçма пуçларĕ.

– Ксей, эсĕ полковникăн садне каймăн-ши, ачасене пукане театрĕ кăтартма – ыйтрĕ вăл. – Часах эпĕ те пыратăп.

– Мĕн? – терĕм тĕлĕннипе. Кассăн-кассăн вĕрекен ăшă çил пуçа уçăлтарнă пекех пулчĕ. Кăшкăрса ятăм: – Каятăп! Эпĕ ачасене укçасăр пукане театрĕ кăтартма каятăп!

Все тексты взяты из открытых источников и выложены на сайте для не коммерческого использования.
Все права на тексты принадлежат только их правообладателям.